

Hromadná žaloba: dobrý sluha, zlý pán

Po zavedení hromadných žalob v posledních letech volá stále více lidí, a to hlavně kvůli ochraně spotřebitelů. Institut ale může způsobit i vážné problémy.

Legislativní práce na zavedení kolektivní¹ žaloby aktuálně intenzivně probíhají na evropské úrovni. Evropská komise představila návrh směrnice o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů². Ten je nyní projednáván v Evropském parlamentu a zároveň členskými státy. Návrh zákona o hromadných žalobách je pak i jednou z legislativních novinek roku 2019, na jejíž přípravě v současné době pracuje Ministerstvo spravedlnosti České republiky.

Očekávaný český zákon zatím existuje pouze v podobě věcného záměru. Půjdou-li však práce podle plánu, můžeme paragrafované znění zákona očekávat již v prvním čtvrtletí tohoto roku. První hromadnou žalobu bychom pak měli mít možnost podat již za necelé dva roky, v roce 2021.

Revoluce v českém procesním právu

Kolektivní uplatňování odškodňovacích nároků je českému právu dosud, s výjimkou dílčí úpravy specifické problematiky v oblasti korporátního práva, neznámé. To by měl aktuálně připravovaný legislativní počín změnit, neboť má ambici zavést plošně do celé oblasti soukromoprávních vztahů možnost využití hromadného řízení. Čím širší působnost, tím větší dopady. Český návrh je přitom koncipován skutečně revolučně a průlomově – obsahuje celou řadu nových institutů a zásad, s nimiž si bude muset dosud spíše konzervativně fungující civilněprávní justice netradičně a liberálně poradit.

Hromadná žaloba poslouží, ale i spálí

Zahraniční zkušenost ukazuje, že hromadná žaloba může být stejně dobrým sluhou jako zlým pánem. Hlavními důvody jsou jednak vysoké náklady již samotného vedení hromadného řízení a dále jeho snadná zneužitelnost pro formování veřejného mínění. Hromadná žaloba tak má potenciál působit až likvidačně právě na ty, jimž má sloužit. A přestože její negativní následky ohrožují spíše potenciální žalované, stejně tak mohou negativně dopadnout i na žalobce.

Jaká rizika tedy může hromadná žaloba přinést? Představme si například úspěšného podnikatele, můžeme ho pojmenovat třeba Cyril Nebesář. Pan Nebesář po letech usilovné práce vlastní a vede prosperující společnost na výrobu dřevěných hraček. Jeho výrobky jsou proslulé svou originalitou i kvalitou. Pak do jeho života vstoupí hromadná žaloba...

Finanční likvidace a poškození reputace

Závistivý a méně úspěšný konkurent pana Nebesáře, pan Svátek, nalezne a uplatí svolného zákazníka a pro zdánlivou vadu podají proti panu Nebesářovi hromadnou žalobu. Informace o nebezpečné hračce ohrožující bezpečnost dětí a hromadném řízení vedeném proti panu Nebesářovi je v následujících dnech rozšířena do tisku internetových médií. Dosud spokojení zákazníci pod mediálním tlakem přihlašují (pro jistotu) své nároky.

Pan Nebesář předloží v hromadném soudním řízení řadu důkazů prokazujících nezávadnost hračky. Žalobce však navrhne provedení velkého množství důkazů a vyžádá si řadu interních

- 1** Pojem kolektivní žaloba je sice z teoretického hlediska pojem širším a nadřazeným pojmu hromadná žaloba, pro zjednodušení však bude v tomto pojednání používán zaměnitelně s pojmem kolektivní žaloba, tj. ve smyslu procesního nástroje prostředku kolektivního vymáhání individuálních práv v řízení před soudem.
- 2** Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů a zrušení směrnice 2009/22/ES (COM (2018) 184 final).

dokumentů týkajících se podnikání pana Nebesáře, často obsahujících know-how, technologické postupy a jiná obchodní tajemství. Jejich předložení se pan Nebesář ne zcela úspěšně brání, přičemž jejich dohledáváním tráví dlouhé dny. Soudní řízení tak trvá řadu let.

Pan Nebesář na radu svého právního zástupce kromě obrany v hromadném řízení podá žalobu na poškození dobré pověsti a nekalosoutěžní jednání, navštíví všechny své obchodní partnery a situaci jim objasní, obrátí se na proslulé ústavy a spotřebitelské organizace s žádostí o ověření a potvrzení bezpečnosti hračky a pro své zákazníky připraví speciální reklamní kampaň.

Není mu to ovšem nic platné. Zákazníci se bojí, že hračky značky Nebesář jsou nebezpečné – četli to přece na internetu – a přestanou je kupovat. I kvůli nákladnému řízení začne mít pan Nebesář finanční problémy. Uzavře proto navrhovanou dohodu o narovnání, aby se celá záležitost co nejrychleji ukončila. Finanční ztráty a ztracenou pověst se mu však už nikdy napravit nepodaří.

Jak může hromadná žaloba nalákat spotřebitele na nevýhodnou dohodu

Jiný příklad: Pan Nebesář zjistil, že jeho nejlépe prodávaná hračka je v důsledku chyby ve výrobě zdraví nebezpečná a bude ji muset stáhnout z prodeje. Navíc prostřednictvím veřejných sdělovacích prostředků musí vyzvat zákazníky, kteří si ji zakoupili, k jejímu vrácení. Těch je v řádu desítek tisíc a všichni budou nejspíš požadovat nějaké odškodnění. Kvůli možnosti hromadné žaloby by to byla zcela obvyklá praxe, pro žalované podnikatele velmi nákladná.

Naštěstí starosti pana Nebesáře netrápily dlouho. Vzpomněl si totiž na spotřebitelské sdružení Krásné hračky založené před několika lety jeho přítelem. Sdružení pan Nebesář tehdy i finančně podpořil. Mělo být centrem inovativního vývoje nových technologií a aktivně provádět recenze hraček na trhu. Pro nedostatek času zakladatele však spolek žádnou činnost, až na občasnou recenzi aktuální novinky na hračkářském trhu, nevyvíjel.

Přítel z dětství byl ochoten pomoci. Okamžitě poté, co pan Nebesář veřejně přiznal vadu hračky, zveřejnil spolek Krásné hračky na svých stránkách výzvu pro poškozené zákazníky k přihlášení jejich nároků.

Následné hromadné řízení bylo rychlé. Žalobce předložil pouze nepřímé důkazy, často neprůkazné, výpovědi svědků byly veskrze rozporné a zmatené. Spolek Krásné hračky přistoupil na dohodu, v níž pan Nebesář nabídl každému žalobci slevový kupon na další nákup. Soudce byl rád, že bylo hromadné řízení rychle a úspěšně ukončeno. Pan Nebesář spokojen, jak lehce odvrátil hrozící výdaje s odškodňováním.

Zneužití k politickému boji

Poslední příklad: Pan Nebesář neměl dědice. Ve zralém věku daroval svou prosperující továrnu rodné obci a vstoupil do politiky. Byl velice úspěšný a po pár letech se (i díky svému daru) stal vlivným starostou.

Továrna, nyní vlastněná obcí, se ještě rozrostla a stala se nejvýznamnějším zaměstnavatelem v kraji. Díky tomu se pan Nebesář těšil velké oblibě.

Jeho kolega z rady, zajištěný podnikatel a finančník Jiříčka, nebyl spokojen s tím, jak pan Nebesář všechny jeho nápady, včetně návrhu na výstavbu nové obecní čistírny vod, přehlídí. Rozhodl se nevzdát. Využil několik nespokojených zaměstnanců továrny a vyvolal spor o zaměstnanecká práva z kolektivní smlouvy. Továrna měla tisíce zaměstnanců, a protože se spor nepodařilo urovnat smírně, začal se řešit v hromadném řízení.

Aby toho nebylo málo, pan Jiříčka uplatil několik zákazníků, kteří uplatnili vadu hračky z továrny a i zde inicioval zahájení hromadného řízení.

Oba souběžně probíhající hromadné spory, široce medializované a vydatně financované zdroji pana Jiříčky, provázely průtahy způsobené nekonečným dokazováním a opakovaně podávanými opravnými prostředky.

Kvůli atmosféře mezi zaměstnanci se rychle zhoršovala pracovní morálka. Továrně se také nedařilo nabírat nové zaměstnance, rozvoj výroby stagnoval. Vzhledem k negativní mediální kampani začala rovněž ztrácet zákazníky. Obec najednou musela začít továrnu dotovat.

V nadcházejících volbách se panu Nebesářovi už post starosty obhájit nepodařilo. Nový starosta Jiříčka krátce po svém zvolení povolil výstavbu čistírny a v řádu dnů hromadné spory ukončil.

Uvedené případy ilustrují, jak snadno může být tento – ve své čisté podobě užitečný – institut zneužit k protiprávnímu jednání, které je zcela opačné než úmysl, s nímž má být hromadná žaloba do českého právního řádu zavedena. Je nepochybné, že volání po hromadné žalobě bude vyslyšeno. Aby se však jednalo o nástroj uživatelný skutečně k ochraně slabší strany smluvního vztahu a překonání racionální apatie poškozených u velmi nízkých nároků, je nutno se v první řadě zamyslet nad jeho riziky.

Kateřina Šveřepová

vedoucí advokátka Cisař, Česka, Smutný

Hromadné žaloby mohou být zneužity k poškození konkurenta. Ten může přijít o svou reputaci i finance. Zneužití ji lze i k politickému boji a nevýhodná může být v některých případech ale i pro spotřebitele, pro jejichž ochranu je primárně určena.